

Юрій Підборський,

канд. педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

Лариса Ткаченко,

канд. філол. наук,

старший викладач кафедри педагогіки

(ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький

ДПУ імені Григорія Сковороди»)

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ДО УПРАВЛІННЯ МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ ВНЗ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ

У статті розглядаються проблеми формування практичної готовності викладачів до управління методичною роботою ВНЗ в умовах університетських комплексів, яка певною мірою може займати домінуючу роль в особистісно-професійному становленні викладача. До методичної роботи відносять практично всі види діяльності колективу вузу, його структур, кожного викладача, які спрямовані на підвищення якості підготовки та вихованості фахівців, що випускаються, вдосконалення освітнього процесу та його контролю, підвищення кваліфікації викладачів та їх включення в науково-дослідні роботи педагогічної спрямованості. Методична робота в сучасному навчальному закладі – це дійсно цілісна система, компоненти якої тісно взаємопов'язані та ґрунтуються на досягненнях науки й передового педагогічного досвіду, спрямовані на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного викладача і колективу в цілому. Ефективна організація методичної роботи при використанні інноваційних методів і технологій, неможлива без системності. При великій різноманітності методик навчання, їх диференціації, варіативності, різноплановості змісту навчання з різних предметів в освітніх системах існують загальні теоретичні основи виконання, єдина структура методичної роботи як виду професійної діяльності педагога, загальні основні алгоритми виконання методичних робіт. У статті зазначені основні завдання, функції та різновиди методичної роботи. Методична діяльність розглядається нами як самостійний вид професійної діяльності педагога з проектування, розробки, конструювання, дослідження засобів навчання, які дозволяють здійснювати

регуляцію навчальної діяльності як викладачів так і студентів з окремих предметів чи їх сукупності.

Ключові слова: викладачі, ВНЗ, методична робота, університетські комплекси.

В статье рассматриваются проблемы формирования практической готовности преподавателей к управлению методической работой вузов в условиях университетских комплексов, в определенной мере может занимать доминирующую роль в личностно - профессиональном становлении преподавателя. К методической работе относят практически все виды деятельности коллектива вуза, его структур, каждого преподавателя, которые направлены на повышение качества подготовки и воспитанности будущих учителей, совершенствования образовательного процесса и его контроля, повышение квалификации преподавателей и их включения в научно-исследовательские работы педагогической направленности. Методическая работа в современном учебном заведении – это действительно целостная система, компоненты которой тесно взаимосвязаны и основываются на достижениях науки и передового педагогического опыта, направленные на повышение квалификации и профессионального мастерства каждого преподавателя и коллектива в целом. Эффективная организация методической работы при использовании инновационных методов и технологий, невозможна без системности. При большом разнообразии методик обучения, их дифференциации, вариативности, разноплановости содержания обучения по различным предметам в образовательных системах существуют общие теоретические основы выполнения, единая структура методической работы как вида профессиональной деятельности педагога, общие основные алгоритмы выполнения методических работ. В статье указаны основные задачи, функции и разновидности методической работы. Методическая деятельность рассматривается нами как самостоятельный вид профессиональной деятельности педагога по проектированию, разработке,

конструированию, исследования средств обучения, которые позволяют осуществлять регуляцию учебной деятельности как преподавателей так и студентов по отдельным предметам или их совокупности.

Ключевые слова: преподаватели, ВУЗ, методическая работа, университетские комплексы.

The problems of the formation of practical readiness of teachers to manage the methodical work of universities in terms of university complexes, to a certain extent can occupy a dominant role in personality - professional development of the teacher. By methodical work include almost all the activities of the university staff, its structures, each teacher, which are aimed at improving the quality of training and education of future teachers, improving the educational process and process controls, training of teachers and their inclusion in the research and development of a pedagogical orientation. Methodical work in the art institution - it is really a complete system, the components of which are closely interrelated and build on the achievements of science and advanced educational experience aimed at training and professional skills of each teacher and the group as a whole. Effective organization of methodical work by using innovative methods and technologies is impossible without systematic. With a variety of teaching methods, differentiation, variability, diverse learning content in various subjects in the educational systems, there are general theoretical basis of performance, a single structure of methodical work as a kind of professional educator, general basic algorithms of the teaching work. The article shows the main tasks, functions and varieties of methodical work. Methodical activity is seen by us as an independent professional educator for the design, development, design, research training tools that allow the regulation of learning activities both teachers and students in specific subjects or their combination.

Key words : teachers, college, methodical work, university complexes.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства висувуються підвищені вимоги до особистих професійних якостей його громадян. Досягнення цієї цілі залежить від можливостей людини реалізувати свій внутрішній потенціал в діяльності. Видом такої діяльності, для педагогічної сфери, цілком може виступати методична робота, що включає в себе мотиваційно-стимулюючу, організаційно-підтримуючу, творчо-розвивальну функції. Певною мірою вона може займати домінуючу роль в особистісно-професійному становленні викладача ВНЗ.

Методична робота, як напрям у педагогіці з'явилася в кінці XIX століття, коли суспільство усвідомило необхідність зміни традиційних підходів до розуміння сутності методичної роботи, яка зорієнтована на важливі, актуальні, проте вузько прагматичні задачі професійного зростання спеціаліста, що значно спрощувало її можливості в сфері впливу на особистісне становлення суб'єктів методичної роботи. Не випадкового методична робота отримала більш широке поширення в навчальних закладах інноваційного типу. Разом з тим, аналіз існуючої практики, показує, що навчальні заклади не повною мірою використовують її потенціал як фактор особистісно-професійного становлення педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні та специфічні особливості методичної роботи педагога почали досліджуватись у XVII - на початку XX століття П.Ф.Каптеревим, Я.А. Коменським, І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинським, С.Т. Шацьким, які вбачали основні завдання методичної роботи в створенні методів і методик на основі знань предмета, з врахуванням вікових особливостей студентів. Підходи до розуміння змісту нових форм методичної роботи були розкриті у дослідженнях Ю.К. Бабанського, С.Ж. Гончарової, Т.Ф. Єсенкової, Л.П. Ільєнко, Н.В. Немової, В.П. Симонова, Н.М. Полевіної, М.М. Поташника, Г.В. Юдакової.

Метою написання статті є: сприяння формуванню практичної готовності викладачів до управління методичною роботою ВНЗ в умовах університетських комплексів. Стаття написана відповідно до теми:

«Формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах університетських комплексів» (державний реєстраційний номер 0112U 001111).

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування системи вищої професійної освіти особлива роль відводиться формуванню та розвитку системи методичної роботи у ВНЗ. Від її організації, широти і доступності для кожного керівника, викладача, методиста значною мірою залежить рівень цілісного освітнього процесу у вищому навчальному закладі.

До методичної роботи відносять практично всі види діяльності колективу вузу, його структур, кожного викладача, які спрямовані на підвищення якості підготовки та вихованості фахівців, що випускаються, вдосконалення освітнього процесу та його контролю, підвищення кваліфікації викладачів та їх включення в науково-дослідні роботи педагогічної спрямованості. Методична робота в сучасному навчальному закладі – це дійсно цілісна система, компоненти якої тісно взаємопов'язані та ґрунтуються на досягненнях науки й передового педагогічного досвіду, спрямовані на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного викладача і колективу в цілому. Ефективна організація методичної роботи при використанні інноваційних методів і технологій, неможлива без системності.

Існує три точки зору на методичну діяльність. Згідно з першою, методична діяльність пов'язана з самоосвітою педагога, роботою з дидактичними засобами, підвищенням кваліфікації з відповідного предмета. З іншого погляду, методичну діяльність пов'язують з навчанням конкретного предмету. І третє бачення – представляє методичну роботу як сукупність відносно самостійних вмінь з чітко вираженою специфікою в структурі професійно-педагогічної діяльності.

При великій різноманітності методик навчання, їх диференціації, варіативності, різноплановості змісту навчання з різних предметів в освітніх системах існують загальні теоретичні основи виконання, єдина структура

методичної роботи як виду професійної діяльності педагога, загальні основні алгоритми виконання методичних робіт.

Функції методичної діяльності:

- аналітична;
- проектувальна, пов'язана з перспективним плануванням та підготовкою до навально-виховної діяльності;
- конструктивна, що полягає у системі дій, пов'язаних з плануванням занять, позааудиторних заходів, застосуванням форм викладу навчального матеріалу, що призводить до взаємодії студентів та педагогів у процесі формування нових знань і професійних умінь та навичок;
- нормативна, що сприяє виконанню освітніх стандартів, вимог навчальних програм, умов здійснення навчально-виховного процесу у ВНЗ;
- дослідницька.

Досліджувати безпосередньо методичну діяльність неможливо. Аналізу, спостереженню підлягає навчальна діяльність педагога. Методична діяльність, прийоми та способи її здійснення – складний мислительний процес. Для того, щоб розділити педагогічний процес і його забезпечення: методичне, матеріально-технічне, організаційне, – необхідно визначити відмінності в їх предметі діяльності.

Об'єктом методичної діяльності викладача вищого навчального закладу є формування професійних знань, умінь та навичок.

Предметом методичної діяльності є різні прийоми, методи та способи реалізації і регуляції процесу формування нових знань та вмінь з урахуванням специфіки змісту конкретного предмета.

Суб'єктами педагогічної діяльності є викладач або загалом педагогічний колектив.

Досвід педагога - новатора асоціюється з конкретним методичним прийомом, який вдало поєднаний з власною методичною системою.

Продуктами (результатами) методичної діяльності є методично адаптований, відібраний навчальний матеріал, завдяки якому відбувається в різних формах подання навчальної інформації (алгоритми вирішення задач, робочі зошити, прийоми, методи навчання, методичне забезпечення навчальної дисципліни, навчальні програми) [3, с.67] .

Таким чином, методичну діяльність слід розуміти як самостійний вид професійної діяльності педагога з проектування, розробки, конструювання, дослідження засобів навчання, які дозволяють здійснювати регуляцію навчальної діяльності як викладачів так і студентів з окремих предметів чи їх сукупності.

Існують різні види методичної діяльності:

- аналіз навчально-програмної документації, методичних комплексів;
- методичний аналіз навчального матеріалу;
- планування системи занять теоретичного та практичного навчання;
- моделювання й конструювання форм викладу навчальної інформації;
- розробка методики навчання предмету;
- розробка видів і форм контролю професійних знань, умінь та навичок;
- управління та оцінка діяльності студентів на заняттях;
- рефлексія власної діяльності при підготовці до занять та аналізі його результатів.

Засвоєння методичної діяльності відбувається через формування методичних вмінь. Вміння - це властивість особистості педагога виконувати певні дії в нових умовах на основі раніше набутих знань. Такі вміння можна класифікувати на різні групи:

- оволодіння дидактико-методичними основами професійної діяльності педагога (вміння проводити аналіз навчально-програмної документації, підбирати навчальну літературу для вивчення конкретної теми, вміння виконувати логіко-дидактичний аналіз змісту навчального матеріалу підручника, вміння проводити

методичний аналіз локального відрізка навчальної інформації, вміння розробляти різні форми викладу навчального матеріалу, вміння відображати навчальний матеріал на дошці, створювати блок-схеми, розробляти комплексні методичні прийоми теоретичного й практичного навчання, вміння розробляти різні форми визначення рівня сформованості у студентів знань, умінь та навичок, вміння проводити аналіз занять теоретичного та практичного навчання);

- група методичних умінь з врахуванням специфіки вивчення навчального матеріалу (вміння планувати систему занять з вивченої теми на основі методичного аналізу, вміння планувати навчальну й навчально-виробничу роботу студентів, вміння конструювати навчальні й практичні задачі та відбирати відповідні навчальні дії й практичні операції, вміння організовувати діяльність студентів на уроках й керувати нею, вміння застосовувати методи теоретичного та виробничого навчання, аналізувати методичні розробки);
- третя група синтезує дві попередні (вміння застосовувати методичні рекомендації, методики і технології навчання на практиці, вміння створювати варіативну методику викладання в залежності від цілей та реальних умов навчання, вміння створювати власну методичну систему навчання й представляти її в методичних рекомендаціях).

Методичні вміння можуть бути сформовані на різних рівнях. Перший рівень сформованості методичних вмінь характеризується усвідомленням цілей виконання того чи іншого методичного прийому, осмисленням його операційного складу й виконанням за зразком, який запропонований в методичних рекомендаціях. Другий рівень – застосування окремих методичних прийомів або їх комплексів у ситуаціях, пов'язаних з навчальним процесом конкретного навчального закладу. Третій рівень характеризується перенесенням окремих методичних прийомів, їх комплексів та видів методичної діяльності на нові предметні області. Такий вид діяльності

частіше використовується на основі усвідомлення цілей, з використанням сформованої зорієнтованої основи методичної роботи та методичної творчості [3, с. 87].

Система методичної роботи охоплює структурні рівні: навчально-методичні центри, міські методичні об'єднання, методична рада, самоосвіту педагога.

Навчально-методичні центри, методичні об'єднання, здійснюють мотивацію викладачів до інноваційної діяльності та її науково-інформаційну і методичну підтримку.

Основні напрями діяльності:

- аналіз стану навчальної, соціально-виховної, методичної роботи та практичної підготовки студентів, підготовка пропозицій щодо їх удосконалення;
- здійснення заходів щодо вивчення та впровадження передового педагогічного досвіду в навчально-виховний процес у ВНЗ, надання допомоги педагогічним колективам в організації роботи шкіл передового педагогічного досвіду, творчих груп та лабораторій, підготовці і проведенні конкурсів, олімпіад;
- розробка навчально-плануючої документації для здійснення підготовки молодших спеціалістів;
- надання консультативної допомоги з питань організації навчального процесу, атестаційної та ліцензійної експертизи;
- організація роботи з поширення педагогічної і науково-технічної інформації; пропаганда методичної, навчальної та технічної літератури;
- підготовка та надання інформаційних матеріалів педагогічним колективам ВНЗ про передовий педагогічний, виробничий та методичний досвід;

- організація і проведення науково-практичних конференцій, семінарів, методичних секцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів тощо;
- організація роботи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників ВНЗ;
- визначення потреб ВНЗ в програмно-методичній документації, підручниках, навчальних посібниках тощо, їх узагальнення, організація замовлення та розподіл.

Основними завданнями методичної роботи є: організаційно-методичне забезпечення програм розвитку навчального закладу; удосконалення змісту, форм і методів навчання та виховання студентської молоді, забезпечення єдності, органічного взаємозв'язку загальноосвітньої та професійної підготовки студентів на основі принципів гнучкості, наступності, прогностичності, ступневої освіти; розвиток педагогічної і професійної майстерності педагогічних працівників, їх загальної культури, створення мотивації і умов для професійного вдосконалення; інформаційне забезпечення педагогічних працівників з проблем педагогіки, психології, інформування про досягнення науки передового педагогічного та виробничого досвідів; організаційно-методична допомога у розвитку педагогічної творчості, експериментально-дослідницькій роботі, впровадженні результатів наукових досліджень, передового досвіду, педагогічних технологій; створення комплексно-методичного забезпечення предметів і професій, розробка та видання навчальних, методичних посібників, рекомендацій, наочних засобів навчання; забезпечення інтеграції навчального процесу, науки і практики; підготовка до атестації педагогічних працівників [4, с. 17].

В університетських комплексах, куди входять, крім ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», Коростишівський, Богуславський педагогічні коледжі та Ржищівський педагогічно-індустріальний коледж, на кожній кафедрі відповідного профілю проводиться

методична робота. Спільно з педагогічними працівниками зазначених коледжів здійснюється підготовка та видання навчальних та навчально-методичних посібників для забезпечення навчального процесу. Нами розроблені спільні робочі програми, видані навчально-методичні посібники до окремих навчальних дисциплін і для проведення різних педагогічних практик в умовах кредитно-модульної системи.

З метою підвищення професійної майстерності викладачів, зокрема молодих, на факультеті проводяться науково-методичні семінари, де розглядаються проблеми організації навчально-виховного процесу, підвищення якості контролю знань, умінь та навичок студентів.

Практична підготовка майбутніх фахівців здійснюється у процесі викладання фахових і професійно-орієнтованих дисциплін та під час виробничої практики в передових навчальних закладах, з якими укладені відповідні угоди.

Циклові методичні комісії займаються практичною розробкою документації, вирішенням педагогічних проблем в умовах реального освітнього середовища. Самоосвіта педагога – це удосконалення педагогічної майстерності, формування індивідуальної навчально-методичної системи, орієнтованої на всебічний розвиток особистості студента.

Основні напрями методичної роботи у ВНЗ:

- індивідуальна самоосвіта, тобто систематичне вивчення політичної, психолого-педагогічної, наукової літератури, безпосередня участь у роботі місцевих методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань;
- вивчення і втілення інноваційних технологій навчання;
- підготовка доповідей, письмових консультацій, методичних розробок, рекомендацій, огляд педагогічних та методичних журналів, збірників та ін. Існують певні вимоги до організації самоосвіти педагогів: а) зв'язок самоосвіти з практичною діяльністю педагога; б) систематичність і послідовність самоосвіти, постійне

ускладнення її змісту і форм; в) багатоплановий (комплексний) підхід до організації вивчення обраної теми з самоосвіти; г) індивідуальний характер самоосвіти як найбільш гнучкої форми набуття педагогом знань; ґ) гласність і наочність результатів самоосвіти в педагогічному колективі; д) створення умов для звертання педагогів до нових досягнень науки і передового педагогічного досвіду; е) завершеність самоосвітньої роботи на кожному її етапі (доповіді, участь у семінарі, підготовка виступу, написання реферату, підготовка доповіді, участь у засіданні педагогічної ради, науково-практичній конференції);

- групові та масові форми методичної роботи: відкриті уроки, взаємовідвідування та ін.;
- відкриті уроки, основна мета – підвищення майстерності всіх викладачів. Основні завдання: втілення у практику передового педагогічного досвіду і результатів досліджень педагогічної науки, спрямованих на вирішення поставлених освітніх завдань. Існують відповідні вимоги до аналізу і обговорення відкритих занять: а) цілеспрямованість обговорення; б) науковість аналізу; в) принциповість, поєднана з доброзичливістю під час висловлення критичних зауважень; г) поєднання аналізу уроку з висновками і практичними рекомендаціями; ґ) підбиття підсумків відкритого уроку кваліфікованими спеціалістами;
- взаємовідвідування [7, с. 33];

Самоосвіта педагога – це самостійно надбанні знання, з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб підготовки молодших спеціалістів із різних джерел – додаткових до тих, що отримані в базових навчальних закладах. Результат самоосвіти педагога віддзеркалюється на розвитку студентів, а не тільки сприяє самовдосконаленню в особистому та професійному плані. Складаючи індивідуальний план самоосвіти, педагог має чітко визначити мету, спрямовану на глибоке та свідоме оволодіння

знаннями, усвідомлювати необхідність обраної теми, правильно визначати матеріали для самостійних занять, дотримуватися систематичності та послідовності в самостійній роботі, здійснювати постійний самоконтроль. Самоосвіта сприяє формуванню індивідуальності у викладача, що допомагає вихованню творчої особистості студента. Кожна доросла людина, що свідомо вибирає педагогічну професію, до моменту здійснення такого вибору вже сформувалася як особистість і безсумнівно є індивідуальністю. Чим більше серед педагогів буде різноманітних особистостей, тим імовірніше, що вони навчатимуть і виховуватимуть молодь, що володіє безліччю різних й одночасно корисних індивідуальних якостей.

Висновок. Отже, викладач повинен прагнути до того, щоб завжди залишатися самим собою, тобто бути яскравою педагогічною індивідуальністю. Працюючи над методичною проблемою, педагоги використовують не тільки рекомендації педагогічної теорії, особистий практичний досвід, а й багатий досвід педагогічного колективу навчального закладу. Стратегічна система методичної роботи на всіх структурних рівнях передбачає підвищення кваліфікації педагогічних працівників й спрямовується на створення умов для задоволення фахових, загальнокультурних потреб педагога у його творчій та дослідницькій самореалізації. Це свідчить про відповідність цілей і завдань методичної діяльності на різних рівнях цілям і завданням неперервної професійної освіти в цілому. Система методичної роботи є впливовим фактором, специфічним різновидом освітньої діяльності, що сягає творчого та дослідницького рівня, інтенсивному розвитку всіх граней професійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зубко А.М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України / А.М. Зубко. – К., 2002. – 22 с.

2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. Л.В.Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К.: Вища школа, 1997. –349 с.
3. Лукашов В.С. Методологічна культура викладача / В.С. Лукашов. – М.: АРТ-Пресс, 2004. – 265с.
4. Нові технології навчання. Науково-методичні збірники. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти. 2010. № 44, 49.
5. Основы педагогического мастерства / под ред. И.А. Зязюна. – М.: Просвещение, 2006 – 256с.
6. Положення про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах. Освіта України Нормативно-правові документи – К.: Міленіум, 2001.
7. Проблеми освіти. Науково-методичні збірники – К.: Науково-методичний центр вищої освіти, 2009. – № 27, 28.